

Opetushallitukselle

Asia: OPH-1302-2021, Opetushallituksen ohjeet koskien katsomuskasvatuksen, uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen järjestämisestä sekä varhaiskasvatuksen, koulun tai oppilaitoksen yhteisiä juhlia ja uskonnollisia tilaisuuksia

Suomen Vanhempainliitto kiittää lausuntopyyntöä ja esittää kirjallisena asiantuntijalausuntoon seuraavaa:

Suomen Vanhempainliitto pitää Opetushallituksen päivittämiä ohjeita kokonaisuutena hyvinä ja selkeinä. On hyvä, että ohjeisiin tuodaan konkreettisia esimerkkejä tilanteista, joissa uskonnon vapautta ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista joudutaan päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa arvioimaan. Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että ohjeissa painotetaan aikaisempaa vahvemmin varhaiskasvatuksen / koulutuksen järjestäjien ja toimintayksiköiden, koulujen ja oppilaitosten vastuuta ja velvollisuutta säännösten, määräysten ja ohjeiden noudattamisesta. Vanhempainliittoon tulee aika ajoin vanhemmilta yhteydenottoja, joissa on selkeästi toimittu säännösten, määräysten ja ohjeiden vastaisesti.

Suomen Vanhempainliitto esittää seuraavia huomioita ohjeisiin:

Perusopetusta koskeva ohje

1.1. Oppilaan uskonnon ja elämäkatsomustiedon opiskelun järjestämisen vaihtoehdot

‘Muuhun Suomessa rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluville oppilaille, jotka eivät osallistu enemmistön uskonnon opetukseen, järjestetään heidän oman uskontonsa opetusta, jos heidän huoltajansa sitä pyytävät ja mainittu kolmen oppilaan vähimmäismäärä täyttyy.’ (sivu 2) Suomen Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että ohjeistuksessa painotetaan opetuksen järjestäjien ja koulujen velvollisuutta viestiä huoltajille selkeästi mahdollisuudesta pyytää oman uskonnon opetusta. Viestinnässä tulee huomioida erityisesti eri kieli- ja kulttuuritaustaiset vanhemmat, joille suomalainen koulutusjärjestelmä ja mahdollisuus oman uskonnon opetukseen voi olla vierasta. Sama koskee lukiokoulutusta koskevaa ohjetta. On tärkeää, että lukiossa mahdollisuudesta pyytää oman uskonnon opetusta viestitään opiskelijan lisäksi opiskelijan huoltajille.

Joissakin kouluissa on järjestetty eri katsomusaineiden opetusta samassa ryhmässä. Ohjeissa todetaan: *‘Säädökset eivät kiellä opettamasta eri oppiaineita tai saman oppiaineen eri oppimääriä samalla oppitunnilla, mutta oppilas ei voi opiskella kuin yhtä katsomusaineen oppimäärää.’* (sivu 3) Eri katsomusaineiden samassa ryhmässä opettamisen osalta ohjeet jäävät epäselviksi eivätkä avaa sitä, miten se on käytännössä mahdollista järjestää.

2. Yhteiset juhlat esi- ja perusopetuksessa

Yhteiset juhlat ovat tärkeä osa opetusta ja koulujen toimintaa. Ne on tarkoitettu kaikille oppilaille; niillä luodaan ja vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja juhlistetaan lukuvuoden taitekohtia. Juhlat tulee ohjeen mukaan erottaa selkeästi uskonnollisista tilaisuuksista, mutta ohjeiden mukaan niihin voi sisältyä joitakin uskontoon – käytännössä evankelisluterilaisuuteen - viittaavia elementtejä (esimerkiksi virsi, jouluevankeliumi tai -kuvaelma), joita perustellaan suomalaisen juhlaperinnön vaalimisena. Varhaiskasvatuksen ohjeissa todetaan samalla tavalla uskontoon viittaavien elementtien mahdollisuus yhteisissä juhlissa. Sen lisäksi niissä todetaan: *'Lapsiryhmän kulttuurinen moninaisuus otetaan huomioon juhlien suunnittelussa. Tässä voidaan tehdä yhteistyötä huoltajien sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmien kanssa.'* Suomen Vanhempainliitto katsoo, että myös perusopetusta koskevissa ohjeissa koulu yhteisöjen kulttuurinen moninaisuus olisi tärkeä nostaa esiin ja kannustaa kouluja huomioimaan se juhlien järjestämisessä. Samaa koskee lukio- ja ammatillista koulutusta koskevaa ohjeistusta. Juhlaperinnön vaalimisen rinnalla tarvitaan myös niiden kehittämistä. Lähtökohtaisesti koulujen ja oppilaitosten juhlien tulisi olla sellaisia, että ne sopivat kaikille oppilaille.

4. Uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet

Ohjeessa sanotaan: *'Uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten aikana on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vaihtoehtoista ja mielekästä toimintaa (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp).'* (sivu 7) Vaihtoehtoisen, mielekkään toiminnan järjestäminen herättää keskustelua vanhempien ja opettajien keskuudessa. Opettajat kyselevät toisiltaan vinkkejä siihen, mitä toiminta voisi olla, jotta se olisi jollain tavalla vastaavaa kuin uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuvilla ja myös mielekästä. Vanhemmat puolestaan ihmettelevät, voiko vaihtoehtoinen toiminta voi olla mitä tahansa, pahimmillaan koulutehtävien tekemistä / kertaamista. Suomen Vanhempainliitto katsoo, että ohjeessa tulisi korostaa vielä vahvemmin mielekästä toimintaa ja painottaa, että vaihtoehtoinen toiminta olisi aidosti vaihtoehtoista toimintaa eikä pelkkää ajantäyttötoimintaa. Sama koskee lukio- ja ammatillista koulutusta koskevaa ohjeistusta.

5. Yhteistyö huoltajien kanssa ja henkilötietojen käsittely

Suomen Vanhempainliitto pitää katsomusaineiden opetukseen, muuhun katsomuksiin liittyvään toimintaan ja uskonnollisiin tilaisuuksiin liittyvää kodin ja koulun yhteistyötä erittäin tärkeänä. Toiminnan luonteen tulee olla selvää oppilaille ja heidän huoltajilleen. Koulun viestinnän tulee olla selkeää, oikea-aikaista, saavutettavaa ja huomioida perheiden moninaisuus. Tilaisuuksista ja tapahtumista tiedotettaessa tulee varmistaa, että oppilaat ja huoltajat ymmärtävät, onko kyse katsomusaineiden opetuksesta, uskonnollisesta tilaisuudesta vai muusta tilaisuudesta. Sama koskee lukio- ja ammatillista koulutusta koskevaa ohjeistusta. Vanhempainliitto katsoo, että ohjeessa tulisi kannustaa kouluja siihen, että koulussa on selkeästi nimetty yhteyshenkilö (esim. rehtori/johtaja), johon vanhempi voi olla yhteydessä, jos asiassa on epäselvyyttä tai kotona ei tiedetä, miten toimitaan. Tämä yhteyshenkilö on tärkeä mainita aina, kun näistä asioista viestitään koteihin. Myös vanhemmat lukevat Opetushallituksen ohjeita. Vanhempien näkökulmasta olisi tärkeää, että Opetushallituksen ohjeissa kerrottaisiin, miten vanhempien tulee toimia, jos he kokevat, että koulu ei noudata Opetushallituksen ohjeistusta. Suomen Vanhempainliiton katsoo, että tällainen lyhyt vanhemmille suunnattu ohjeistus tulisi lisätä ohjeisiin.

Varhaiskasvatusta koskeva ohje

1. Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa

*'Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa seurakunnat mainitaan esimerkkinä alueellisesta ja paikallisesta yhteistyötahosta. **Myös muiden uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa voidaan tehdä yhteistyötä.** Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan tulee huolehtia siitä, että se toimii tasapuolisesti erilaisia yhteistyökumppaneita kohtaan.'* (sivu 2)

Katsomuskasvatus ja yhteistyö seurakuntien ja muiden uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa voi olla herkkä asia ja käytännössä hankala kunnan tai yksittäisen päiväkodin toteuttaa. Suomen Vanhempainliitto katsoo, että asiasta on tärkeä käydä avointa keskustelua päiväkotiyhteisössä myös vanhempien kanssa: Keiden kanssa yhteistyötä tehdään ja kuka rajauksen viime kädessä tekee? Mitä vanhemmat ajattelevat seurakuntien ja eri uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä? Minkä luonteista yhteistyön tulisi olla ja minkä verran sitä tehdään?

4. Yhteistyö huoltajien kanssa ja henkilötietojen käsittely

*'Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 5 §:n mukaan lapsen huoltajat vastaavat pääsääntöisesti yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset. Varhaiskasvatukseen liittyvissä asioissa voidaan yleensä katsoa riittävän se, että toinen huoltajista on allekirjoittanut varhaiskasvatukselle osoitetut hakemukset ja lomakkeet. Taustalla on olettama siitä, että huoltajat ovat keskenään sopineet asioista edellä todetun lain kohdan mukaisesti. **Jos varhaiskasvatukseen on nimenomaisesti ilmoitettu tai varhaiskasvatuksella on muutoin tieto siitä, esimerkiksi yhteishuoltajuustilanteissa, että molemmat huoltajat haluavat tulla kuulluiksi, toimitaan tämän mukaisesti. Jos huoltajien näkemykset poikkeavat toisistaan, varhaiskasvatuksen tulisi tällöin ensisijaisesti ohjata huoltajat sopimaan asiasta keskenään. Jos sopimusta ei saada aikaan, olemassa olevan tilanteen säilyttämistä ja lapsen edun turvaamista voidaan pitää lähtökohtana varhaiskasvatuksen päätöksenteossa.'*** (sivu 5)

Tämä voi aiheuttaa ongelman tilanteessa, jossa uusi lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, eikä olemassa olevaa tilannetta ole eikä sitä siis voida myöskään säilyttää. Suomen Vanhempainliitto kysyy, mikä silloin on lapsen etu? Miten se turvataan tällaisessa tilanteessa, jossa vanhemmat ovat erimielisiä lapsen katsomuskasvatuksesta?

Tiivistelmä

Perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta koskevat ohjeet

- Perusopetusta ja lukiokoulutusta koskevissa ohjeistuksissa tulisi painottaa opetuksen järjestäjien ja koulujen velvollisuutta viestiä huoltajille selkeästi mahdollisuudesta pyytää oman uskonnon opetusta. Viestinnässä tulee huomioida eri kieli- ja kulttuuritaustaiset perheet.
- Eri katsomusaineiden samassa ryhmässä opettamisen osalta ohjeita tulisi selkiyttää.
- Perusopetusta koskevissa ohjeissa tulisi varhaiskasvatuksen ohjeiden tavoin nostaa esiin kouluyhteisöjen kulttuurinen moninaisuus ja kannustaa kouluja huomioimaan se juhlien järjestämisessä. Juhlaperinnön vaalimisen rinnalla tarvitaan myös niiden kehittämistä. Lähtökohtaisesti koulun juhlien tulisi olla sellaisia, että ne sopivat kaikille oppilaille. Sama koskee lukio- ja ammatillista koulutusta koskevaa ohjeistusta.

- Uskonnollisten tilaisuuksien vaihtoehtoista toimintaa koskevassa osiossa tulisi korostaa vielä vahvemmin mielekästä toimintaa ja painottaa, että vaihtoehtoinen toiminta olisi aidosti vaihtoehtoista toimintaa eikä pelkkää ajantäyttötoimintaa.
- Kouluja tulisi kannustaa siihen, että koulussa on selkeästi nimetty yhteyshenkilö (esim. rehtori/johdaja), johon vanhempi voi olla yhteydessä, jos asiassa on epäselvyyttä tai kotona ei tiedetä, miten toimitaan. Myös vanhemmat lukevat Opetushallituksen ohjeita. Vanhempien näkökulmasta olisi tärkeää, että Opetushallituksen ohjeessa kerrottaisiin, miten vanhempien tulee toimia, jos he kokevat, että koulu ei noudata Opetushallituksen ohjeistusta. Tällainen lyhyt vanhemmille suunnattu ohjeistus tulisi lisätä ohjeisiin.

Varhaiskasvatusta koskeva ohje

- Katsomuskasvatus ja yhteistyö seurakuntien ja muiden uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa voi olla herkkä asia ja siitä on tärkeä käydä avointa keskustelua päiväkotiyhteisössä myös vanhempien kanssa.
- Uuden lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa lapsen edun määrittäminen voi olla vaikeaa, jos yhteishuoltajina toimivat vanhemmat ovat erimielisiä lapsen katsomuskasvatuksesta.

Helsingissä 20.4.2021

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija